

A GYÓGNÖVÉNY IPARÁGRA ÉPÍTHETŐ FALUSI TURIZMUS BÜKKSZENTKERESZT PÉLDÁJÁN

VISNYOVSKY GERGELY
NAGYNÉ DEMETER DÓRA

Összefoglalás

Az elmúlt öt évben Magyarországon egyre nagyobb teret kaptak a fogyasztói piacon a gyógynövény készítmények, ezzel párhuzamosan pedig a gyógynövényipar látványosan fejlődésnek indult. A primer kutatás vizsgálati mintaterülete Bükk-szentkereszt volt, ahol a gyógynövény iparág gazdaságfejlesztő hatását és munkaerő szükségletét vizsgáltuk. A mintaterület országosan is kiemelkedő jelentőséggel bír, a Pharmaherb Kft. napjaink egyik legnagyobb kapacitású üzeme, mely nem csak magyarországi, de részben külföldi piacokat is ellát. Az iparágra építhető falusi turizmus aspektusai alapján a gyógynövény iparág és a turizmus kapcsolati viszonyait kerestük, továbbá az iparág gazdaságfejlesztő hatását és munkaerő szükségletét vizsgáltuk. Mindezekkel az Észak-Magyarországi régió gazdasági és társadalmi problémáira próbáltunk helyi adottságokra alapozott megoldásokat keresni melyek más régiókban is sikerrel későbbiekben adaptálhatóak.

Kulcsszavak: *gyógynövény ipar, munkaerőpiac, helyi gazdaságfejlesztés, falusi turizmus*

JEL KÓD: *M41*

The medical herb sector of the rural tourism in Bükk-szentkereszt

Abstract

In the last 5 years the herbal preparations were getting more and more space on the consumer market in Hungary. Parallel with this progress the herbal industry were beginning to develop spectacularly. Our primary research's plot was Bükk-szentkereszt. We examined impact of the economic development and manpower needs for the herbal industry. This plot has outstanding significance also at national level. Today's the capacity of the Pharmaherb Kft.' factory is one of the greatest. This factory supply together domestic and foreign markets. The aspect of rural tourism what we can built this industry sector we looked for the relationship between herbal industry and tourism. In this study we researched the solution of economic and social problems in the regions of Northern Hungary with our examined. In the future our results will be adapted to other regions also.

Keywords: *herbal industry, manpower market, local economic development, rural tourism*

Bevezetés

A gyógynövény ágazat a vidékfejlesztési programokban fontos szerepet játszhat, mivel 150-500 ezer embert foglalkoztat. Szerepet játszik a vidéki munkahelyteremtésben és a lakosság megtartásában. A gyűjtés, feldolgozás, csomagolás megtanítása után jövedelmi forrást nyújthat az alulképzettek és a munkanélküliek számára is. Az egészségügyi színvonal javításában is szerepet játszhat. A gyógyturizmusra és az egészségkultúrára alapozott idegenforgalom szempontjából is lényeges. A feldolgozott, minőségi termékeket hazánkban helyezhetjük el. Az ágazatban fontos jelentősége van a piac ismeretének, a marketing munkának, a termékfejlesztésnek és az ennek érdekében végzett kutatásoknak. A termesztők, a feldolgozók és a kereskedők szorosabb együttműködése szükséges az ágazati integráció megvalósításában. Az új típusú, beszerző-értékesítő szövetkezetek által hatékonyabb érdekérvényesítés, a támogatások megszerzésének szélesebb lehetősége válna lehetővé (Borbélyné, 2011).

A Kárpát medencét figyelembe véve a WHO szerint mintegy 150 gyógyító faj található a térségben. Ezen növények felhasználása roppant széles körben alkalmazhatóak ennél fogva egyszerű gazdaságfejlesztő eszközként tudjuk hasznosítani hazánkban. Sajátosságait figyelembe véve megállapítható, hogy főként az elmaradott térségekben a legjobban beilleszthető a gazdasági életben (1. táblázat). Ez a jelenség azzal magyarázható, hogy az elmaradott térségek mezőgazdaságilag kevésbé alkalmas, vagy alkalmatlan területeken találhatóak viszont óriási természeti sokszínűséggel rendelkeznek, amit eddig nem aknáztak ki. Megfigyelve a biológiai sajátosságait a gyógynövényeknek elmondható, hogy ültetvényes formában kiválóan hasznosíthatóak lennének ezeken a területeken, mint például Észak-Magyarországi Régió.

A gyógynövénytermesztés hasznos kiegészítése lehet a mezőgazdasági vagy kertészeti termelésnek, megközelítőleg 40 fajtát termesztünk közel 24 - 26 ezer hektáron (Bernáth, 2000). Magyarország világviszonylatban nagyon kedvező helyzetben van a nemzetközi helyzetet megvizsgálva, mivel az agroökonómiai adottságai miatt közel 250 vadontermő gyógynövénnyel rendelkezik. A WHO (World Health Organization) szerint a Kárpát medencében található gyógyító hatású növények száma közel 150 faj (Banai, 2010). Hazánkat agroökológiai potenciálja, természeti adottságai, munkaerő és agrárpiaci helyzete a gyógynövények gyűjtésén kívül kiválóan alkalmassá teszik azok minőségi termesztésére is. Európában 600 gyógy- és fűszernövény faj honos, Magyarországon 330 gyógyhatású fajt ismerünk. A VII. Magyar gyógyszerkönyv és az érvényes rendeleti szabályozás alapján 214 gyógy és illóolajos növényfaj tekinthető hivatalosnak, ezeknek a drogja forgalmazható. Hazánkban a gyógynövények gyűjtésére és termesztésére a XX. század elejétől termelési körzetek alakultak ki (Bernáth – Németh, 2007).

A falusi turizmus fejlesztése csak a helyi közösségeken keresztül lehetséges, nélkülözhetetlen a térségi szemlélet. A kistérségi programszervezés szükséges egyrészt a kínálat bővítéséhez, másrészt a területi-környezeti, kulturális, infrastrukturális és társadalmi terhelhetőségek számbavétele, a túlterhelés elkerülése végett.

1. táblázat: Gyógynövények felhasználási területei

Gyógyászat	Ipar
<ul style="list-style-type: none"> • népi gyógyászat (gyógyteák) • fito – aroma terápia • étrend kiegészítők 	<ul style="list-style-type: none"> • élelmiszeripar • vegyipar (kozmetika, illatszer)
Mezőgazdaság (biogazdálkodásban)	
<ul style="list-style-type: none"> • gyógytáplálék állatok számára • növényvédő szer • talajserkentők, komposztterést gyorsítók 	

Forrás: (Csurgó, 2001)

A *gyógynövényturizmus* a gyógynövények gyűjtésével, termesztésével, feldolgozásával és felhasználásával kapcsolatos motivációkkal történő utazás. A gyógynövényturizmus tartalmát és a kínált szolgáltatást tekintve a turizmus két legfontosabb területén belül a szabadidős turizmus rendszerébe illeszthető be. A gyógynövényturizmusban történő részvétel saját elhatározásából, munkaidőn kívül történik, ahol a vendég választja meg a desztinációt, több esetben annak hosszát, maga fedezi a felmerülő kiadásokat és költségeket. A turisztikai termékek piacán önállóan is megtalálható a gyógynövényturizmus, azonban több kapcsolódási pont is fellelhető egyéb termékekkel. Kapcsolat figyelhető meg 2011 óta a pannonhalmi vallási turizmussal, ahol az apátság több évszázados tevékenységében mindig is jelen voltak a gyógynövények. A vallási turizmust kiegészítő motivációs elemként jelenik meg gyógynövényturizmus Pannonhalmán és Bakonybélén, de önálló termékként is megjelenik. A hobbi- és a falusi turizmussal áll kapcsolatban a „Gyógyító növények és ásványok” a Zemplénben megnevezésű desztináció. Az ökoturisztikai termékekkel történő kapcsolódás is megfigyelhető az egyes tájegységekben szervezett botanikai túrák alkalmával.

A gyógynövényturizmus motivációs elemként jelenik meg a kulturális turizmusban, ahol vendég más kultúra értékeit kívánja megismerni, és amelyben megjelenhetnek gyógynövények felhasználásával (is) megvalósuló népgyógyászati elemek. A gyógynövényturizmus és a kulturális turizmus kapcsolódására közelünkben Erdélyben találunk példát, ahol napjainkban is különös jelentőséggel bír a gyógynövények gyűjtése. A gyakorlatban kapcsolódás figyelhető meg a gasztronómiai turizmussal is, hiszen több gyógynövény egyben fűszernövényként is különös jelentőséggel bír, pl. fokhagyma, szurokfű, kakukkfű, de ebben a relációban a gyógyító hatásra való utalás elsődleges (Lakatos, 2012).

Vasiljevic szerint a gyógynövényturizmus: gondoskodás a gyógynövények fenntartható módon és felelősségteljesen való gyűjtéséről, melyet szervezett csoportokban végeznek, kiegészítő szolgáltatásként oktatási szolgáltatásokkal és lehetőségekkel, etnofarmakológiai tradíciókra épülve (Vasiljevic et al., 2012).

Anyag és módszer

A kutatások célja elsősorban a gyógynövényágazat és a falusi turizmus közti kapcsolatot felmérése volt. A kutatások eredménye a téma méretei miatt elsősorban a turizmusra, továbbá a Bükk térség természeti erőforrásai és a térség hátrányos gazdasági helyzete közötti összefüggésekre próbálnak rá mutatni.

Vizsgálataink során primer és szekunder kutatásokat végeztünk. A primer kutatások során irányított interjúk készültek, mely a településen és online felületen történő adat felvételezést egészítette ki. Az interjú készítése a kvalitatív terepkutatási módszerek egyik fő kutatási módszere. A kérdőíves vizsgálatokkal szemben ez a módszer rugalmas, és iteratív. Az interjúk készítéséhez sorvezetőt készítettünk. Az interjú során kapott információkat a szöveges elemzésekhez, valamint az adatgyűjtés során elkészített adatbázis értékeléséhez használtuk fel.

A *kérdőíves felmérés* során 55 db papíralapon, 117 db pedig online felületen gyűlt össze, az összesen 172 db kérdőívből 164 db volt kiértékelhető. Az internetes kérdőíveket Google Drive programmal gyűjtöttük össze. Az adat felvételezés 2014. augusztus 12.-től szeptember 25.-ig tartott. Az önkormányzati vezetőséggel készített interjúk és adatgyűjtő lapok eredményeit összehasonlítottuk a kérdőíves vizsgálatok adataiból nyert megállapításokkal, hogy képet kapjunk a településen található rendezvények fajsúlyáról.

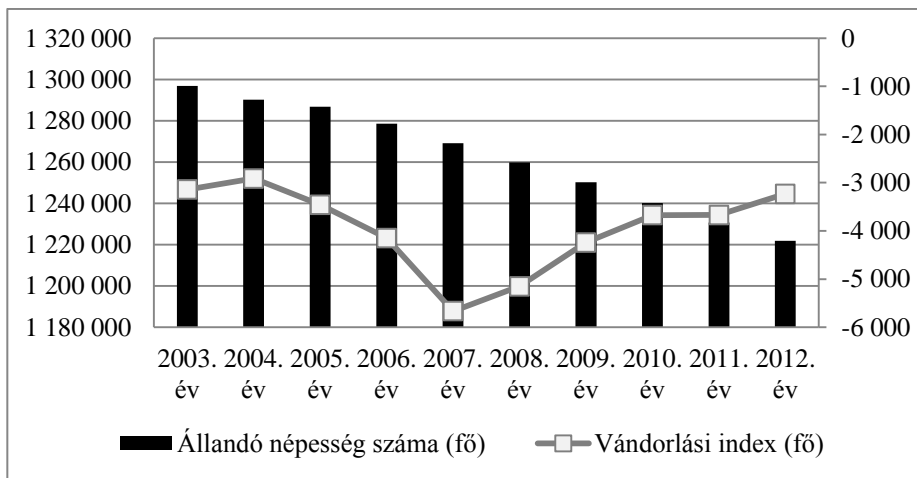
A *szekunder kutatások* során KSH adatbázisok adatait dolgoztuk fel, az adatokból adatbázisokat készítettünk, melyet egyszerű leíró statisztikai módszerekkel elemeztünk.

Az adatok elemzése során kapott eredményeket grafikonok és táblázatok formájában közöltük, Microsoft Excel, Microsoft Word és SPSS 20.0 programok segítségével szerkesztettük.

Eredmények

Vizsgálati mintaterület

Az Észak-Magyarországi Régió a demográfiai viszonyok illetve a kedvezőtlen gazdasági pozíciója miatt az ország egyik leszakadó térségéhez tartozik (1. ábra).

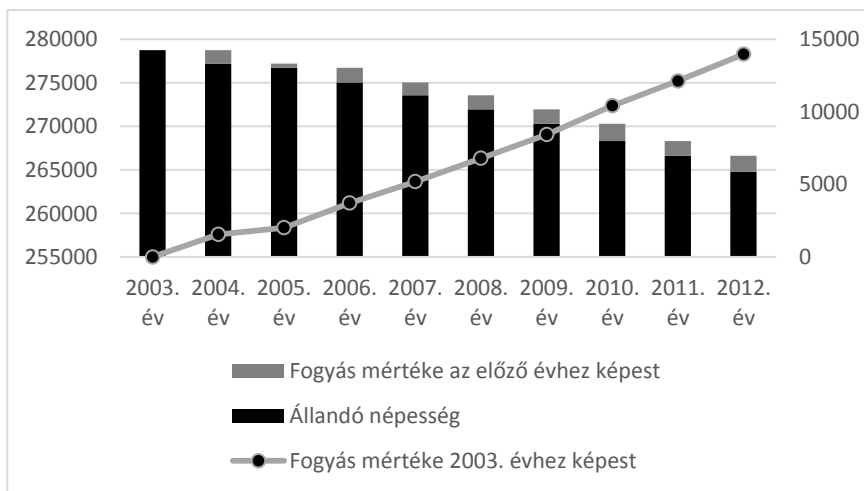

1. ábra: Észak-Magyarországi Régió népesség változása

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

Ennek ellenére a régió területén helyezkedik el az ország egyik legnagyobb gyógynövénygyűjtésre és termesztésre alkalmas területe az Északi-középhegység.

A térség demográfiai viszonyai követik az országos tendenciát, tehát folyamatosan fogyóban van az állandó lakosság (2. ábra). Ez a térség különösen rossz gazdasági és társadalmi helyzete miatt a közel jövőben várhatóan nem fog pozitív irányba megváltozni.

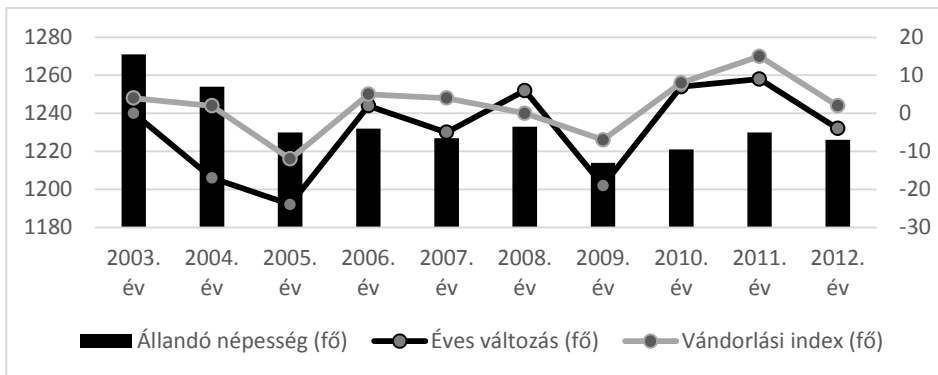
2. ábra: A Miskolci kistérség népesség változása (fő)

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

A település demográfiáját vizsgálva a tíz évre visszamenő adatok szerint az állandó lakosság enyhén csökken, vagy stagnál egy szinten, de jelentős eredménynek számít, hogy nagymértékben nem fogyatkozik a lakosság mivel a vándorlási index több évben pozitívvá hozza ki az elvándorlás okozta népesség veszteséget (3. ábra). Ez a jelenség

köszönhető a település természeti adottságainak továbbá a turisztikai attrakciók miatt és a falu üdülőkörzetté nyilvánítása pozitívan hat a település megítélésére.

A rendelkezésre álló adatok alátámasztják, hogy Bükkzentkereszt jelentős részt képvisel a Miskolci kistérségben az IFA alapján a turizmusban és 2010-ig 16,41%-os részesedéssel Miskolc után a második legnagyobb bevételt generáló településsé vált a térségben. Ezen eredmények joggal támasztják alá azt a feltételezést, hogy a településen lévő gyógynövényiparágra épülő gasztronómiai és egészségmegőrző fesztiválok pozitív hatással vannak a település és a térség gazdasági életére.

3. ábra: Bükkzentkereszt állandó népességének alakulása 2003-2012 között

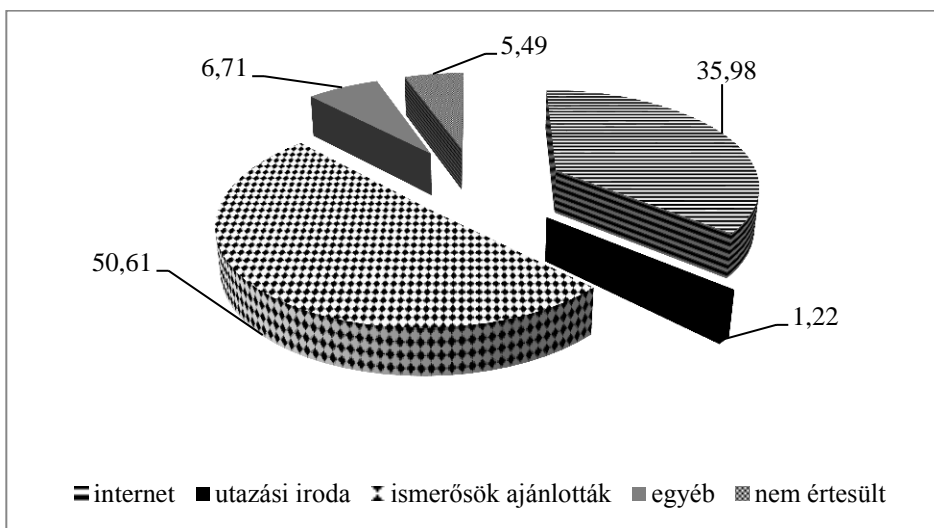
Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

Kérdőíves vizsgálatok eredményei

A primerkutatás során 172 válaszadóból 164 értékelhető kérdőív keletkezett, ami szélesen lefedd minden korosztályt. A gyógynövény túrák, rendezvények és online kérdőívek alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a nők jobban érdeklődik a gyógynövények iránt és szívesebben vesz részt a hozzájuk kapcsolódó programokban. A kérdőívezés során Bükkzentkeresztre és a hozzákapcsolható falusi turizmusra fókuszáltam, információt gyűjtöttem a foglalkozásról a lakhelyről illetve, hogy milyen eddigi információkkal rendelkezik a településről továbbá milyen tervei vannak a településen az elkövetkezendő időkben.

A felvételezett eredmények alapján megállapítható, hogy a középkorú nők érdeklődnek a legjobban Bükkzentkereszt és a gyógynövények iránt. Ez az eredmény azt is tükrözheti, hogy a fiatalabb korosztály azért nem érdeklődik a gyógynövények iránt, mert egészségi állapotuk miatt nem nyitottak a gyógyászat és az egészségturizmus felé.

A foglalkozás szerinti csoportosítás alapján megállapítható, hogy nagy réteget képvisel a nyugdíjasok csoportja, ami majdnem eléri a 30%-ot. Ezen adatok következtetéseket és fejlesztési javaslatokat vonnak maguk után, hogy a település a későbbiekben melyik piaci szegmensre tudjon fókuszálni a szolgáltatásaival. A településre látogatók illetve a településről értesülők nagy része „szájhagyomány” útján szerzett információkat a település nyújtotta lehetőségekről a válaszadók nagy része pedig az interneten hallott először róla (4. ábra). Az utazási iroda által értesülők száma nagyon alacsony, ami a kiépült turisztikai infrastruktúra hiányának lehet az egyik oka.

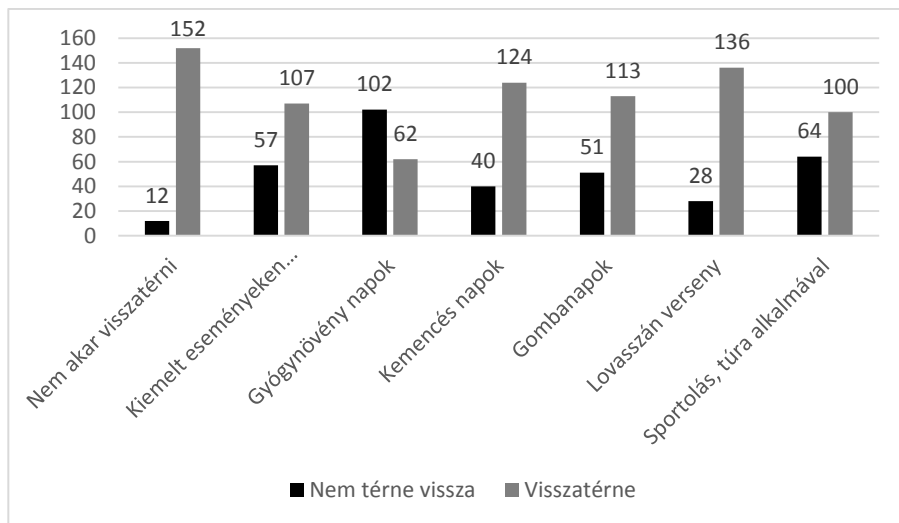

4. ábra: A megkérdezettek honnan értesültek a település nyújtotta lehetőségekről

Forrás: Saját szerkesztés

Az eltölteni kívánt idő alapján kedvező a helyzete a településnek, mivel a vendégéjszakák generálnak jelentős bevételeket a településnek mind az IFA (idegenforgalmi adó) és mind a helyben elköltött pénzek miatt. A megkérdezettek 56,7%-a úgy gondolja legalább 1 éjszakát elfog tölteni a településen.

A kérdőíves kutatás szerint a 165 megkérdezett emberből közel 100-nak gyógynövényvel kapcsolatos gondolatai vannak, amikor először hallja a falu nevét. Ez a településen működő gyógynövény feldolgozó és a Bükki Fűvesember munkássága során kialakított fesztiválnak köszönhető. Nem elfelejtendő, hogy az országban a gyógynövények reneszánszukat élik, ami segít pozicionálni a települést, mint attrakciót a Bükk területén. Ennek hatására a válaszadók több mint 80%-a már értesült a Gyógynövénynapokról. A gyógynövényekhez és fűszernövényekhez szorosan kapcsolódó gasztronómiai fesztivál a válaszadók körében a második legismertebb rendezvény. A település vezetőség nem hivatalos adatai szerint 1800 db parkolójegyet adtak el, ezek alapján úgy gondolják 2014-ben többen jelentek meg a Gombanapokon, mint a Gyógynövénynapokon. A rendezvényen megjelent árusok közül 9 fő bükk-szentkereszti és 54 fő más településről származó volt. Pozitív eredménynek könyvelhető el, hogy az itt megfordult turisták úgy gondolják érdemes visszatérni a településre, így a válaszadók közel 90%-a nyilatkozataik alapján visszatérne a településre, ha alkalma adódna.

5.ábra: A megkérdezettek visszatérési hajlandósága Bükk-szentkeresztre eseményenként

Forrás: Saját szerkesztés

Pozitív eredménynek könyvelhető el, hogy az itt megfordult turisták úgy gondolják érdemes visszatérni a településre, így a válaszadók közel 90%-a nyilatkozataik alapján visszatérne a településre, ha alkalma adódna (5. ábra).

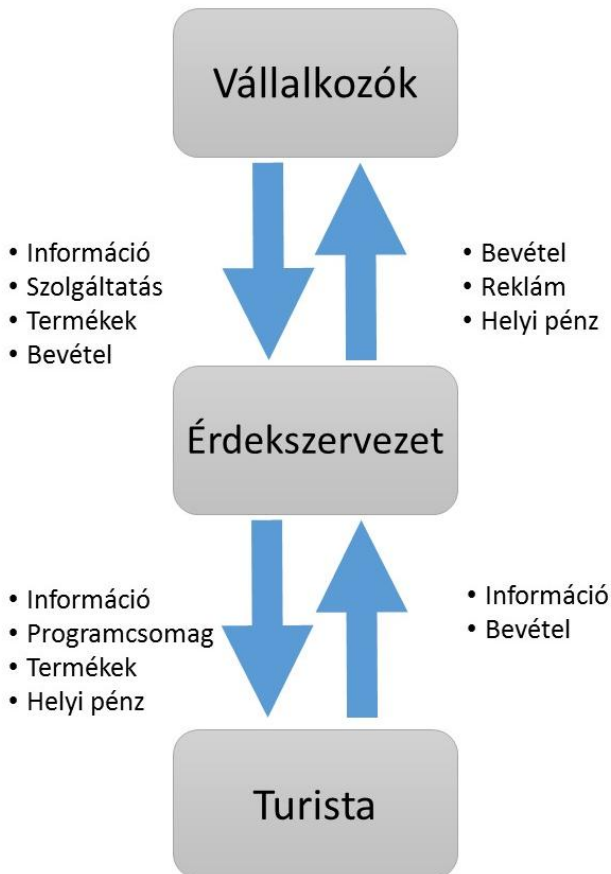
Következtetések, javaslatok

A felmért szolgáltatások és turisztikai kínálatok egyelőre nincsenek összekapcsolva egymással, teljesen függetlenül érhetőek el a helyi szereplőkön keresztül. Mindemellett létszámban és minőségben erősen korlátolt férőhelyekkel rendelkezik a település, ami nem biztosítja annak lehetőségét, hogy az ideérkező turista hosszabb időintervallumot töltsön a településen és megismerhessen mást is a gyógynövényeken kívül.

Mindezen információk tudatában megállapítható, hogy a leszakadó Észak-Magyarországi régió kiváló adottságokkal rendelkezik mivel, megtalálhatóak a természeti erőforrások és nagyszámban áll rendelkezésre olcsó munkaerő.

A településen található gazdasági szereplők és szolgáltatók egyelőre nincsenek közös érdekszervezetbe tömörítve annak ellenére, hogy minden szereplő az odalátogató turistákból szerzi bevételeinek nagy részét. A fejlesztési pénzek lehívása, a szereplők továbbképzése és érdekvédelme csak akkor történhet hatásos módon, ha egységes szervezetként tudnak működni. Ennek hatására javulhat a település megítélése, vonzóbbá és könnyebben elérhetővé válnak információk és szolgáltatások az odaérkező turistáknak. Érdemes közös érdekcsoportba gyűjteni a helyi szállásslátogatókat, vendéglősöket, termelőket és egyéb gazdasági szereplőket. Az együttműködés során közösen fenntartott turista információs központ nem csak információt szolgáltatna,

hanem alapvető funkciója gyanánt állandóan frissülő adatbázisával és új szereplők keresésével komoly térségi feladatot látna el. A szervezet feladata a település reklámozása, a helyi termelők piac keresése illetve egy „Online piac” kialakítása a termelők és szolgáltatók támogatására.

6.ábra: A helyi gazdaság fejlesztésében érdekelt szereplők lehetséges kapcsolat rendszere.

Forrás: Saját szerkesztés

A szereplők szoros együttműködése egy nyer-nyer, helyzetet teremt elő és mindezen pozitívumok mellett hatással van a településen élők életére mivel munkahelyet, megrendeléseket és bevételt generál.

Hivatkozott források

- [1.] Borbélyné Hunyadi É. (2011): Gyógy és fűszernövények termesztése. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 94. o.
- [2.] Bernáth J. (2000): Gyógy és aromanövények. Budapest, Mezőgazda Kiadó, 2000. 667. o.
- [3.] Banai V. (2010): A gyógynövény és drogismeret. Budapest, Műszaki Kiadó, 12. - 16. o.
- [4.] Bernáth J. – Németh É. (2007): Gyógy- és Fűszernövények gyűjtése, termesztése és felhasználása. Budapest, Mezőgazda Kiadó, 9-15 o.
- [5.] Csurgó S. (2001): Gyógynövény embernek, állatnak, növénynek Budapest, Mezőgazda Kiadó, 10. o.
- [6.] Lakatos M. (2012): A gyógynövényturizmus megjelenése a magyarországi turisztikai termékek piacán. In: Magda Sándor, Dinya László (szerk.) XIII. Nemzetközi Tudományos Napok - A Tudományos Napok eladásai és poszterei: „Zöld gazdaság és versenyképesség?”. Gyöngyös, Magyarország, 2012.03.29-2012.03.30. Gyöngyös: Károly Róbert Főiskola, pp. 1140-1142.
- [7.] Vasiljević, D. - Lesjak, M. - Beara, I - Mimica-Dukić, N. - Vujičić, M. – Radivojević, G. (2012): Herbal tourism - A new approach to special-interest eco-travels: Lessons and initiative from Serbia. *Planta Medica* 78 - PL11.

Felhasznált adatbázisok:

www.ksh.hu Területi statisztika/Állandó népesség/ 2000-2011/Észak Magyarországi Régió

www.ksh.hu Területi statisztika/Állandó népesség/ 2000-2011/Borsod-Abaúj-Zemplén Megye

www.ksh.hu Területi statisztika/Állandó népesség/ 2000-2011/Bükkszentkereszt

www.ksh.hu Területi statisztika/Állandó elvándorlás/ 2002-2011/Észak Magyarországi Régió

www.ksh.hu Területi statisztika/Állandó elvándorlás/ 2002-2011/Borsod-Abaúj-Zemplén Megye

www.ksh.hu Területi statisztika/Állandó elvándorlás/ 2002-2011/Bükkszentkereszt

www.ksh.hu Területi statisztika/Állandó odavándorlás/ 2002-2011/Észak Magyarországi Régió

www.ksh.hu Területi statisztika/Állandó odavándorlás/ 2002-2011/Borsod-Abaúj-Zemplén Megye

www.ksh.hu Területi statisztika/Állandó odavándorlás/ 2002-2011/Bükkszentkereszt

Szerzők:

Visnyovszky Gergely

gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök
IV. évf.

visnyovszky.gergely@gmail.com

Dr. Nagyné Dr. Demeter Dóra PhD

Főiskolai docens

Károly Róbert Főiskola

Agrár- és Környezettudományi Intézet

demeterd@karolyrobert.hu

